

обумовлений впливом сучасних інтернет-технологій, різних мереж, мультфільмів і, загалом, аудіо-та відео каналів сприймання.

Наявність інтересу до читання є важливим позитивним фактором впливу на читацькі вміння школярів. З метою підтримки інтересу до читання в учнів молодшої школи сучасний педагог О. Бондаренко радить запроваджувати різноманітні форми уроків: урок-гра, урок-змагання, урок-казка, урок-подорож, урок-вікторина, урок-свято. Важливо не лише підтримувати у дітей інтерес до читання, а й розвивати його постійно, на кожному уроці.

Незважаючи на різноплановість напрацювань, питання формування читацької компетентності залишається актуальним, що підтверджують дослідження Українського центру оцінювання якості освіти. Можемо стверджувати – це є однією з важливих і головних компетентностей, адже її сформованість забезпечує дитині (людині) повноцінне, успішне функціонування в суспільстві.

Використана література

1. Богданець-Білоskalенко Н. І. Проблема формування особистості у змісті підручників з читання для початкової школи (50-ті роки XIX – 50-ті роки XX ст.). Київ : НВФ «Славутич-Дельфін», 2014. 152 с.

2. Мартиненко В. О. Сутнісні характеристики читацької компетентності молодших школярів. *Початкова школа*. 2013. № 12. С. 3–7.

3. Савченко О. Я. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти. *Рідна школа*. 2011. № 8–9. С. 4–8.

Сучасні напрями лінгвостилістики і формування культури читання

*Попович Анжеліка Станіславівна,
доктор педагогічних наук, доцент
кафедри української мови Кам'янець-
Подільського національного
університету імені Івана Огієнка*

likalika0409@gmail.com

На уроках української мови в закладах загальної середньої освіти з-поміж рецептивних видів мовленнєвої діяльності традиційно вирізняють читання. В українській лінгводидактиці в цій площині відомі праці М. Вашуленка, Н. Голуб, О. Горошкіної, С. Карамана, О. Кучерук, М. Пентилок, Н. Подлевської, К. Пономарьової, Т. Хорошковської, Г. Шелехової, О. Шуневич та ін.

У положеннях рамкового документа міжнародного порівняльного дослідження PISA стосовно читацької грамотності визначено дві категорії читацьких процесів: опрацювання тексту й робота з текстом

[5, с. 6]. Водночас наголошено на важливості осмислення форми й змісту тексту як когнітивних процесів, на умінні компетентних читачів осмислювати *якість і стиль* написаного, зокрема «здатність *оцінити форму написаного, те, наскільки пов'язані зміст і форма із цілями автора та його думкою, а також те, наскільки ефективно автор їх виражає*» [5, с. 8]. До того ж завважено, що розуміння тексту можна розглядати як творення читачем ментальної картини того, про що цей текст [5, с. 7]. Суголосними із зазначеним є міркування О. Горошкіної, яка переконує у вагомості вмінь сприймати й розуміти текст, що передбачають декодування вербальної інформації, а надто, коли йдеться про художні тексти [4, с. 290].

З огляду на зазначене вивисується роль знань і вмінь здобувачів середньої освіти із лінгвостилістики, зокрема таких її сучасних напрямів, як стилістика декодування, когнітивна й прагматична стилістика. І. Арнольд безапеляційно стверджує, що знання стилістики допомагають навчитися читати з «глибоким проникненням» у текст твору [2, с. 7–13]. На думку Ю. Аршенкова, стилістика декодування «Допомагає розвивати культуру читання на основі вивчення кодів літератури та створення алгоритмів декодування» [1, с. 8]. Такі ж розмисли висловила О. Баженова, яка впевнена, що практичне значення стилістики декодування пов'язане зі створення високої культури читання [3, с. 415]. І. Арнольд доводить: стилістика декодування (стилістика сприймання, стилістика читача) зорієнтована «не на дослідницький, лінгвістичний або літературознавчий підхід, а на «мистецтво бути читачем» [2, с. 169], цей різновид стилістики «розглядає текст не лише і не стільки як передавач задуму його творця, скільки насамперед як джерело інформації для читача, як збудник його думок і почуттів» [Там само, с. 223]. Когнітивна стилістика пов'язує процеси аналізу тексту із загальними когнітивними механізмами роботи людської свідомості. Прагматичний напрям стилістики – «виховання себе шляхом вдумливого читання як особистості» [2, с. 177]. Відтак простежується чіткий зв'язок лінгвостилістики й культури читання.

Важливо, щоб учні 10-11 класів на уроках української мови для отримання якнайбільшого обсягу інформації про текст послуговувалися різними видами стилістичного аналізу (власне стилістичний аналіз, стилістично-когнітивний, стилістично-історичний, порівняльно-стилістичний, стилістично-лінгвоекологічний, стилістично-дискурсивний, стилістично-комунікативний, стилістично-прагматичний аналіз).

Отож формування стилістичних умінь старшокласників,

зокрема пов'язаних із новими напрямками лінгвостилістики, сприятиме високій культурі читання (див. табл. 1).

Таблиця 1

Стилістичні вміння, які формують культуру читання

Напрямок стилістики	Стилістичні вміння
Стилістика декодування	<ul style="list-style-type: none"> – інтерпретувати зміст тексту на основі різних кодів, зокрема лінгвістичних; – визначати множинність тлумачень задуму автора; – пояснювати текстові інтерпретування з опорою на текст; – аналізувати стилістичні засоби вираження емоційності й експресивності; – потлумачувати окремі деталі тексту (портрет, пейзаж, інтер'єр тощо); – доповнювати й відновлювати опущене в тексті (на семантичному, лексичному, граматичному й фонетичному рівнях); – розуміти «комбінаторні прирошення смислу»; – сприймати й розуміти впорядкованість тексту; – аналізувати слова й значення, які повторюються в тексті; – перевіряти за контекстом гіпотези щодо ймовірного смислу слова, образу й т. ін.; – з'ясовувати типології заголовків; – урахувувати зв'язки всередині тексту та ін.
Когнітивна стилістика	<ul style="list-style-type: none"> – потлумачувати структуру й зміст текстів; – оцінювати естетичні якості художнього тексту; – розуміти різні значення слова й чисельні текстові інтерпретування; – усвідомлювати особливості певного тексту; – урахувувати екстралінгвістичні чинники; – осмислювати когнітивні принципи розподілу інформації в тексті; – визначати когнітивні основи стилістичних прийомів; – послуговуватися теорією когнітивної метафори; – характеризувати образні й ціннісні аспекти концепту, визначати його роль у художньому тексті та способи репрезентування концептуальної картини світу; – пояснювати роль стилістичних засобів у

	<p>інтерпретуванні концепту, аналізувати концептуально значущі ознаки концепту;</p> <ul style="list-style-type: none"> – з'ясовувати роль стилістичних прийомів (алюзія, символ, антономазія, евфемізм й ін.); – характеризувати різні способи висунення (авторські роздуми, внутрішнє мовлення персонажа, потік свідомості й ін.); – вирізняти в тексті ментальні моделі тощо
Прагматична стилістика	<ul style="list-style-type: none"> – сприймати текст; – визначати мовні засоби впливу на особистість людини; – потлумачувати підтекст; – визначати перформативні висловлення; – аналізувати мовні засоби етикетного спілкування та ін.

Набуття старшокласниками стилістичних умінь, віддзеркалених у таблиці 1, сприятиме осмисленню тексту під час читання.

Отже, ефект від читання значно підвищиться за умови набуття учнями стилістичних умінь і навичок, адже підготовлений читач спроможний відчувати, сприйняти й зрозуміти глибинні смисли будь-якого тексту.

Використана література

1. Арешенков Ю. О. Стилiстика української мови: конспект лекцій та плани занять. Кривий Ріг : КрДПУ, 2007. 46 с.
2. Арнольд И. В. Стилiстика. Современный английский язык: учебник для вузов / ред.: П. Е. Бухаркин, И. В. Арнольд. Москва: ФЛИНТА, 2016. 384 с. URL: <https://rucont.ru/efd/244044>.
3. Баженова Е. А. Стилiстика декодирования / Стилiстический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М. Н. Кожиной; члены редколлегии: Е. А. Баженова, М. П. Котюрова, А. П. Сковородников. Москва: Флинта: Наука, 2011. С. 414–416.
4. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах: підручник для студентів філологічних факультетів університетів / М. І. Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман, О. М. Горошкіна та ін.; за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005. 400 с.
5. PISA: читацька грамотність / уклад.: Т. С. Вакуленко, С. В. Ломакович, В. М. Терещенко. Київ: УЦОЯО, 2017. 123 с.